

Rerum Naturalium Fragmenta No. 109

<i>Jaskó Sándor: A hegymászás</i>	3
<i>Szemere Zoltán: Messze földön északon-délen</i>	7

Budapest
1937

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Sándor szerkesztése:

Budapest II., Lövőház-u. 22/a

A hegymászás

Írta: Jaskó Sándor

Magas hegyeken, ahol már nincsen növényzet, hanem csak örök hó és jég borítja a hegyoldalt, ott űzik a veszélyes, de talán a legszebb sportok egyikét, az alpinizmust vagy magyarosan hegymászást. A kirándulás, weekendezés és középhegységbeli túrázás úgy aránylik a hegymászáshoz, mint például a nyulászás vagy ürgeöntés az afrikai oroszlánvadászathoz.



Corniche Le Buet

Ép, egészséges test, erős szív, szédülésmentes fej, kitartás és bátorság szükséges a jó hegymászonak. Hiszen legtöbbször út nélküli helyeken a sziklák kiugrásaiba, repedéseibe fogódzkodva kell a hegyek oldalain felkapaszkodni.

Gyakran egész függőleges sziklafalakon kúsznak a hegymászók fel több száz méter magasba. Ketten vagy hárman együtt szoktak neki indulni egy magashegyi túrának.

Ahol a hegyre vezető gyalogösvény véget ér és megkezdődik a sziklamászás, összekötik egymást egy derekukra erősített kötéllal. Amíg az egyik mászik felfelé, addig társai egy helyben várnak és a sziklába kapaszkodva biztosítják a lezuhanástól.

Hogyha például mászás közben elvesztené az egyensúlyt, nem esne le, mert a kötélt megtartja. Legfeljebb a kötélt hosszának megfelelő pár métert zuhan. Előfordulhat az is, hogy társai nem tudnak jól megkapaszkodni és a hirtelen rántás őket is a mélységbe sodorja.



A Zwölfer falában

Nehéz helyeken szöges bakancs helyett fonott talpú tornacipőt kell húzni. Ilyenkor még annyi hely sincs, hogy az ember a

lábát megvethetné, hanem a talpat a sziklához nyomva, tisztán a súrlódás felhasználásával keresünk magunknak támpontot.

Jégen és kemény havon csákánnyal vágunk magunknak lépcsőket, ez természetesen sokáig tart, pár száz méteres út megtevéséhez esetleg órák kellenek.

Nehéz és igen veszélyes a magashegyi sziklamászás. Hirtelen időváltozásnál eső vagy hó csúszóssá teszi a kövek felszínét és lehetetlenné válik a kapaszkodás az amúgy is gémberedett ujjaknak. A ködbe jutott turisták eltévesztik az utat és lezuhannak, vagy olyan helyre tévednek, ahonnan nem tudnak visszajutni és megfagynak.



Sella csoport

A magashegyi balesetek gyakran halálos végűek, még ha az áldozat nem is pusztul el mindjárt. A mentők rendszerint csak

napok múlva találják meg a szerencsétlenül jártakat és csak nagy fáradsággal tudják a kórházba szállítani őket. Tavaly egy lengyel lány egyedül akart a Tátrában egy csúcsot megmászni, lezuhant és két napig feküdt törött lábbal egy sziklapárkányon, míg meghallották segélykiáltásait.

Mi az oka, hogy ennyi fáradság és veszély mellett mégis évről-évre nő a hegymászók száma? Egyesek magát a sportot vagy a veszélyt szeretik, gyönyörködnek a kaland izgalmaiban és büszkén állanak meg a legyőzött hegyóriások ormán. Mások a természet csodás szépségét élvezik a havasok birodalmában. A zord meredek falak, a csipkés hegycsúcsok közt lebegő felhőfoslányok, a jégmezők csillogása a lét kegyetlen és mégis fenéges szimfóniáját hirdetik. Itt érezzük igazán, hogy milyen kicsi és mulandó az ember és milyen hatalmas az Isten.

(Ifjúság és Élet, 1933/34, vol.9, no.11, p.174-175)

Messze földön északon-délen.

Írta: Szemere Zoltán.

Ugyebár, hallottatok már valamit az éjféli nap hazájáról. Hát bizony, az itt beszélgető két fiatal madárnak is majdnem olyan messzire van tőlünk a szülőföldje.

De átadom a szót a madaraknak; halljuk, mit mesélnek.

– Krú! – így köszönt egy nagy, hosszú nyakú, kurta lábú, tiszta fehér madarat egy szintén hosszú nyakú, nagy madár, de ennek a lába is igen hosszú, oszt nem fehér, hanem egészen szürke.

A nagy fehér madár először csak bólint rá, mert az nem igen szokott beszélni.

– Hogy van az, hogy a te lábad olyan kurta, aztán mi az ott az ujjaid között? És miféle csimbók van az orrodon?

– Miket beszélsz? Hogy csimbók? Az egy szép bütyök, a mi díszünk. Az apámé nagyobb, mint a mamámé. Hogy a lábam kurta? Minek volna nekem a hosszú láb; és ha az a hártya nem volna az ujjaim között, akkor nem tudnék úszni.

Mikor így csevegtek, mind a ketten a csátés, csuhés zsombékosban bóklásztak, ottan csipegették a füvek, meg egyéb növények zsenge hajtásait.

– Így szoktam én úszni, idenézz! – Ezzel a nagy fehér madár nekilódulva a mély vízbe megy s ott szépen S betű formára

meggömbített nyakkal délcegen, büszkén úszkálni kezd. A másik csak nézte és csodálkozott rajta.

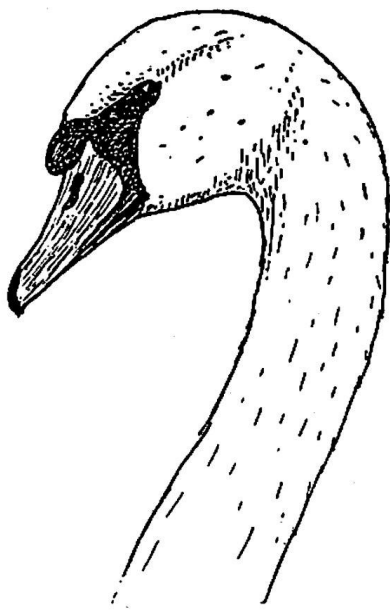
– Ki vagy te, hogy így szeretsz úszkálni?

– Én a hattyú vagyok, ugye, milyen szépen tudom tartani a nyakamat; és nézd a hátamra tett nagy szárnytollaimat is milyen szépen fel tudom emelni.

– No, a nyakamat én is tudom úgy tartani, mint te, és aztán én az olyan mély vízben, ahol neked már úszni kell, még lábalni tudok, mert nekem, lásd, milyen hosszú a lábam.

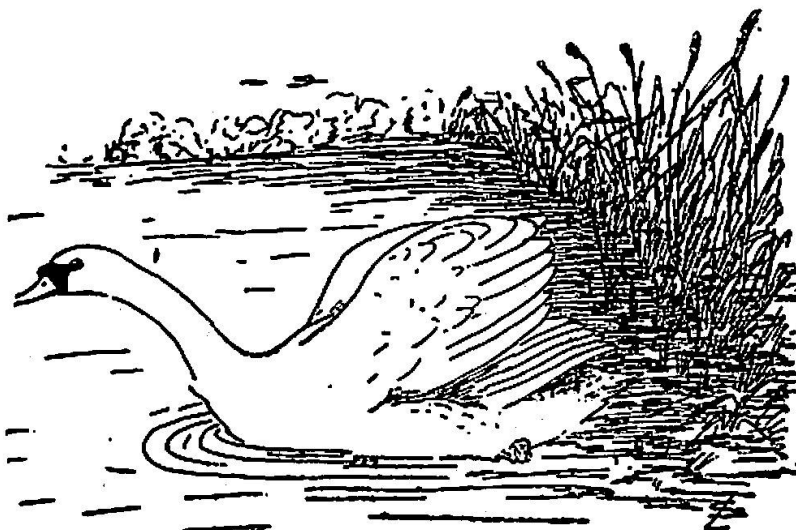
– De hát ki vagy te, hogy még a mély vízben is gázolsz?

– Én? Én vagyok az a híres daru, amelyről az emberek is olyan sokat beszélnek. A mi gyönyörű tollainkat igen kedvelik ám, és ezért bizony sok őszömet elpusztították.



Hattyúfej.

- Hiszen neked nincs is olyan valami szép tollad?
- Most nincs, hanem majd tavasszal, mikorra egészen megnö-
vök és majd mátkát keresek magamnak, akkor lesz.
- Majd meglátjuk.



Hattyú beúszik a mélybe.

- Hát meg is látjuk. De sose dicsekedj azzal, hogy a te tollaiddal
olyan nagyra vannak az emberek. Nekünk még nagyobb a
becsületünk az emberek előtt, mint nektek.
- Az nem igaz. Hogy volna ez lehetséges?
- Hát ennek nagy meséje van. Valamikor réges-régen, igen-igen
régén, egy kis hattyúcska, amelyik még én nálam is sokkal fia-
talabb volt, valahogy elkószált és nem talált vissza a mamájá-
hoz. Aztán megtalálta őt egy ember.

Meg is fogta. A kis hattyúcska kétségbe volt esve, úgy félt az
embertől. De az ember nem bántotta őt, hanem hazavitte, adott
neki mindenféle jó ennivalót, amivel a libuskáit is etette, aztán

volt ott egy jó nagy tó, ahol mindig kedvére úszkálhatott; szóval igen jól bánt vele. Mikor a kis hattyúcska felnőtt és látta, hogy az embernél milyen jó dolga van, nem is kíváncszott el onnan, pedig ha akart volna, elmehetett volna.

Az ember gondolta, hogy a legénnyé cseperedett, most már szép, nagy hattyú egyedül valószínűleg unatkozni fog, addig keresgélt, addig járt fűhöz, fához, míg neki való élettársat, egy szép hattyúlányt nem talált. Ezek a hattyúk aztán az embernél egy pár lettek, a fiaikat is ott keltették ki a tó mellett. Az ember a kikelt fiókákkal is éppen olyan jól bánt, mint velük kicsi korukban.

Bizony, velünk az emberek legtöbbször igen jól bánnak. Annak a két hattyúnak az unokái, dédunokái aztán mind, mind az emberek között maradtak, és mert mindent megkapnak, bizony, igen elszoktak a repüléstől.

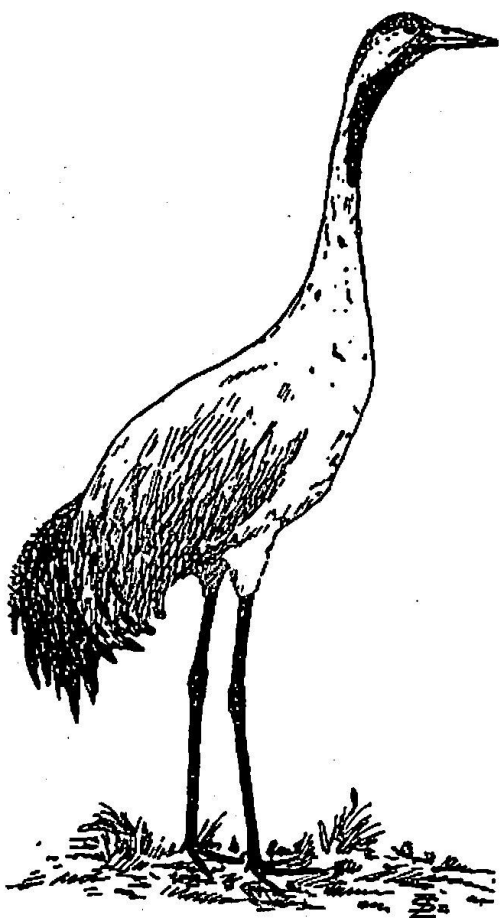
- Hát ez mind szép. A mi famíliánkban is megtörtént, hogy valamelyik ősünk pici korában az ember hajlékába került és azzal is jól bántak. De mi bizony jobban szeretjük a szabad életet, mint a fogságot és nem szeretünk rab-utódokat nevelni.

– Ugyan mit érsz azzal a nagy rátartisággal.

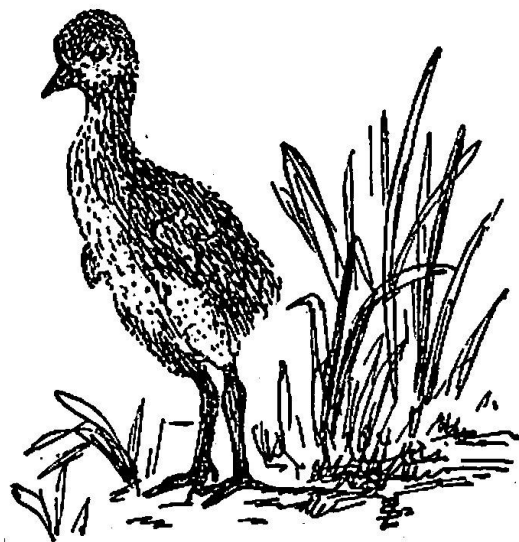
– Akár sokat érek vele, akár nem, azzal én cseppet se törődöm. De azt mondhatom neked, hogyha valamikor egy daru őszön az ember hajlékához került, az sose feledkezett meg arról, mivel tartozik nemzetségének.

– Hogy érted ezt?

– Mindjárt megmondom. Azt biztosan tudod, hogy az embereknél van mindenféle tollas jószág, nekem az apám mesélte el. Ezek között az én őseim mindig urak maradtak, a többit mind hitvány népnek tekintették, mert hát mivelünk nincs is, aki felérjen. Nem komáztak velük, nem engedték őket közel magukhoz. De volt is mindig tekintélyük.



Díszruhás daru



Pici daru

– Mivelünk se mernek kikezdeni az emberek apró jószágai, hiszen mi is erősebbek vagyunk náluk.

– Azt tudom, hogy erősebbek vagytok, s így nem csuda, hogy azok belétek nem kötnek. De az még édes kevés. Mi a tekintélyünket olyanokkal szemben is meg tudjuk őrizni, akik nálunk tulajdonképpen sokkal erősebbek. Láttad volna csak, hogy az

én ősapámnak, amelyik az ember udvarában volt, még az a nagy, erős kutya is milyen tisztességtudóan kitért mindig az útjából. Látod, ez az igazi méltóság.

– Már akármit beszélsz, minket is megbecsülnek az emberek.

– Jó, jó, elhiszem, de még sincsen akkora tekintélyetek. Hol van a ti döcögő, csoszogó járástok a mi délceg lépkedésünktől?

– Hát ha te szépen is tudsz lépkedni, de úszni mégse tudsz.

– Minek az nekem, hisz nem megyek a mély vízbe.

– No jó, ne civődjunk. Mondd inkább, ugye ti is elmentek innen őszre?

– El hát, arrafelé, amerre a Nap mindig tovább van az égen.

– Mi is körülbelül arrafelé megyünk, de egy kicsit jobbszárny felé tartunk, mert mi leginkább a nagy víz mentén repülünk.

– Persze, mert ti úszni szoktatok. Talán úszva is vándoroltok?

– Azt már nem, úszva nem tudnánk elég gyorsan haladni. Bizonyára ti se sétálva mentek vándorútra.

– Hát persze, hogy csakis repülve. Aztán mondd, ti is olyan szép hegyes formában repültök, mint mi?

– Igen. A bácsim azt mondta, hogyha útra kelünk, elül fog repülni a legerősebb férfi, utána aztán oldalvást és hátrafelé jobbról is, balról is, szép egyenes sorban a többiek. Mikor kér-

deztem, miért repülnek így, azt mondta, hogy így sokkal könnyebb. És tudod, hogy libáék is így repülnek, mert ők se olyan buták ám, mint némelyek róluk gondolják.

Sokat fordult az idő kereke. A Hold teli képe háromszor is végigúszott az égen, mióta a fiatal hattyú és a fiatal daru a magas északon lévő szülőföldjén egymással beszélgetett.

Vándorútjuknak legnagyobb része is a hátuk mögött volt, sőt hattyúék jórészt már meg is érkeztek arra a helyre, ahol télen át maradni szándékoztak.

Az a hely volt ez, ahol a nagy-nagy vízben sok kicsi szárazföld van (Keleti-tengeri szigetek).

Darvaink kis társasága is átrepült egy igen-igen hosszan elnyúló, zegzugos szélű, hol keskenyebb, hol meg igen széles, nagy víz felett (Földközi-tenger), aztán a tengertől kezdve nagy átlánosságban egy hosszú, hosszú folyóvíz mentén folytatták vándorútjukat (Nílus). Egyszer csak megérkeznek egy jókora nagy tóhoz s azon rengeteg mindenféle madarat látnak.

Olyan temérdek volt ott a madár, kicsi is, nagy is, igen nagy is, hogy csak úgy nyüzsgött, hemzsegett a sokaságuk. A fiatal daru csak nézett tágra nyílt szemekkel. Ahol útközben le-le-szálltak legelészni, ott is legtöbb helyt elég madár volt, néhol szép számmal is, de ekkora tömeget, ilyet még sehol se látott.

Estefelé, mikor a mezőkön való legelészés után inni mentek a tóra, a fiatal daru nálánál is testesebb furcsa kinézésű madarakat látott üldögelni, tollázkodni a parton.

– Jaj, de különös atyafiak ezek – szólt félig kérdezve az apjához. Ők is ott szállottak le. Mikor már nem kellett neki több víz, kisétált a sekélyből a partra, odalépdelt az egyik félrébb ülő olyan érdekes madárhoz.

– Ki vagy te, mert én ilyen arcú madarakat még nem láttam, pedig nagyon messziről jöttünk ide. Idestova újra megtelik a Hold képe azóta, hogy hazulról elindultunk.

– Hát hiszen éppen azért nem ismeresz engem, mert olyan hetedhétországon túlról kerültél ide. Én vagyok a gödény, más-képpen pelikán.

– Gödény? Úgy? Te talán itt keltél ki?

– Nem éppen itt, de a mi szülőföldünk nincs innen olyan túlságosan messzi.

– Mennyi idő alatt értetek ide?

– Úgy gondolom, annyiszor lett világos meg sötét útközben, mint amennyi toll a farkamban van. De elég kényelmesen repültünk.

– Érdekes, hogy neked is olyan kurta lábad van, mint az én hattyú ismerősömnek, amelyikkel a hazámban találkoztam.

– Hattyú? Olyanok mifelénk is szoktak lenni. Én is ismerem őket. Azoknak a lába tényleg hasonlít a miénkhez, hiszen azok is éppúgy szeretnek úszkálni. De ha jobban megnézted, láthatad, hogy nekik csak az első ujjaik közt van hártájuk, nekem meg valamennyi között.

- Né, erre nem is gondoltam. Igazán, milyen furcsa a te lábad.
- De a hattyúnak a csőre is valahogy sokkal kurtább volt, félak-kora se volt, mint a tiéd, és aztán őneki nem volt az álla alatt az a nagy lógós bőr, amit a tiéd alatt látok.
- Tiszta munka, hogy neki ilyen nincs. Hiszen azért hattyú, és azért vagyok én gödény, mert nekem van.
- De minek az neked?
- Hogy minek? Hát, hogy élnék meg e nélkül, hogy fognék akkor magamnak elég halat és miből etetném majd a fiaimat?
- Hát te halakat eszel?
- Igen. Egyebet úgyszólván sohase.
- Én bizony csak legelészni szoktam, mint a libák, vagy legfeljebb a réten található bogarakból fogdosok egy néhányat, ezt is legszívesebben fiatalabb koromban tettem.
- No, de ilyet, hát még a fű is ennivaló?
- Az bizony. De mondd csak, hogy fogod te meg a halat, mert az elébb azt mondtad, hogy a nagy lógós bőr nélkül nem tudnál halat fogni?
- Hja, ez nem olyan egyszerű dolog. Egymagamban nem sokra mennék a halászással. Mi többen szoktunk együtt élelem után nézni.

- Hát úgy könnyebb megfogni a halat, ha többen vagytok együtt?
- Hiszen csakis úgy megy könnyen. Hanem figyelj csak, mindjárt elmondom, hogy csináljuk.
- Hadd hallom.
- Hát tudod, mi szép csendesen kiúszunk a tóra, oda, ahol a víz nem túlságosan mély, aztán a szerint, hogy milyen sokan vagyunk, kisebb vagy nagyobb karikára megyünk szerte.
- Mi az, hogy karikára mentek szerte?
- Jaj, még ezt se érted? Hát nézd, ahogy most itt vagyunk, velünk szembe, annál a kis csuhésnál volna egy gödény, aztán jobbszárny felől is, balszárny felől is volna, és azok is olyan messzi volnának egymástól; mint én tőlem a csuhás. Aztán meg mindenik mellett közben még legalább egy: ez a karikára menés. Érted már?
- Most már értem. De, hogy fogjátok most meg a halat?
- Várj csak. Mikor már mindenki a helyén van, összenézünk, oszt egyszerre nekiindulunk. Szárnyainkkal csapkodva, paskolva a vizet, úszunk valamennyien befelé, mindig közelebb és közelebb. Gondolhatod, hogy a nagy pocsolástól mennyire megriadnak a halak s azok is mind befelé mennek. Amikor aztán már olyan közel értünk egymáshoz, hogy szárnyaink úgyszólván összeérnek, akkor elkezdünk meregetni, így ni – s

ezzel jól belemart a vízbe, hogy csak úgy feszült a csőre bőrzacskója a benne lévő sok víztől.

– És így halat is fogtok?

– De mennyire! Hiszen a vízcsapkodással úgy összetereljük a halakat, hogy amikor meregetni kezdünk a vízbe, akkor ott talán több a hal, mint a víz.

– Az ám, persze; de ravaszok vagytok!

– Így halászunk, ha nagy tavon vagyunk, avagy igen széles folyóvízen.

– Hát keskenyebb vízen nem így csináljátok?

– Nem.

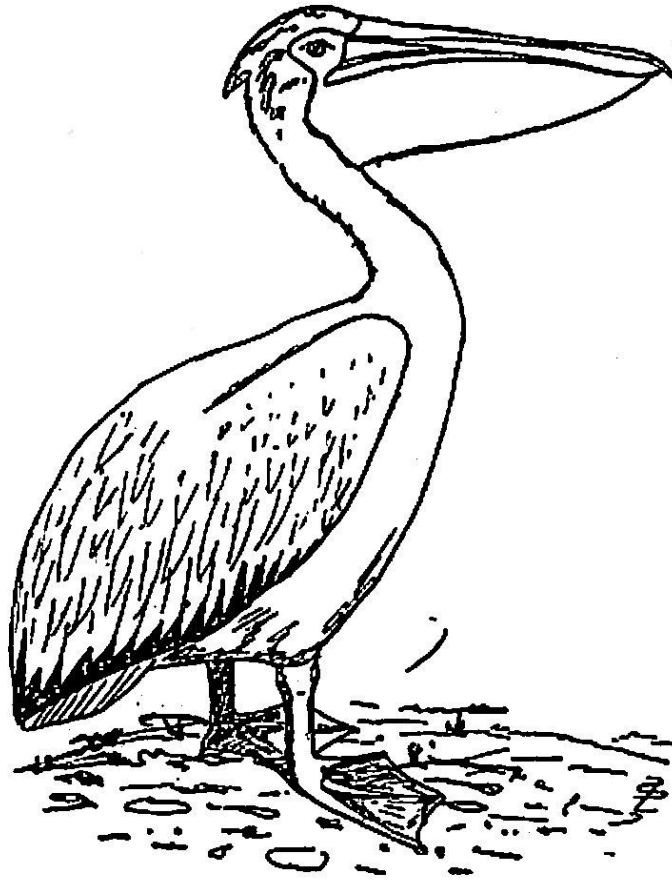
– Hát, hogy?

– Látod, gondolkozz egy kicsit. Ugye a hal nem megy ki a part-ra, hát ezért, onnan nem kell terelni senkinek. Elég, ha kereszt-be a vízen lejjebb is, feljebb is elálljuk a vizet, oszt úgy terelünk egymás felé.

– Igen érdekes. De az elébb azt mondtad, hogy a bőrzacskó a fiaid etetéséhez is kell. Ezt nem értem.

– Pedig ez igen egyszerű. Gondolhatod, hogy a zacskóban hozta fészekünkhöz a halat az apám, nem pedig a lábában. Ő kinyitotta a csőrét, mi meg szépen kiszedtük a halat a táskájából. Én is így fogom majd etetni a fiaimat.

– Milyen furcsa a ti élelemszerzések és a fiaitok etetése.



Gödény vagy másképpen pelikán.

– Hát ha ti csak fűfélét esztek, ahhoz persze könnyűszerrel hozzájuthattok. Nektek nem kell olyan csalafintáknak lennetek.

– Ne gondold azt pajtás. Az igaz, hogy az élelmünk megszerzéséhez nem kell semmi ügyesség, de annál több ravaszság, óvatosság kell ahhoz, hogy az életünket megőrizhessük.

– Hogyhogy? Ezt nem értem.

– Nem is igen értheted. Mondd, ismered az embert?

– Igen. Apám mutatott nekem tavaly egy néhányat, és mondta, hogy vigyázzak rájuk, vagyis legyek óvatos, ne engedjem őket közel magamhoz, mert sokszor hegyes pálcákat dobnak felénk és megölhetnek minket.

– Látod. Az ember az, az állatok eme leghitványabbja, aki miránk is a legveszedelmesebb. Te azt mondod, hogy itt hegyes pálcát dobnak felétek?

– Azt.

- Hát az még hagyján volna, mert azt észrevehetjük a levegőben és elég könnyen ki tudunk az útjából térni. De nálunk meg még inkább, útközben, amerre átjöttünk, ott az emberek felénk mutatnak valami furcsa botfélével (puska), amelyik aztán hirtelen nagyot durran. És szinte ugyanabban a pillanatban – ha nem is éppen mindig – valamelyikünk halva esik össze, mintha villám csapott volna rajta keresztül.

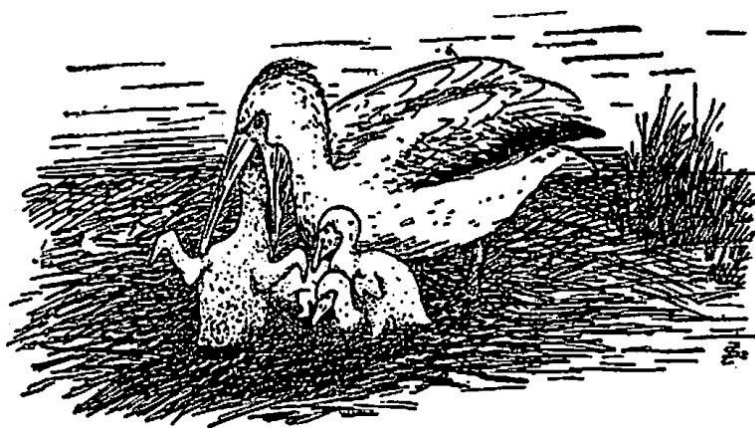
– Rettenetes. De nini! Látod ottan a messzeségben azt az embert? Jó lesz vigyáznunk. Ennél is van olyan furcsa szerszám (íj), amilyennel a hegyes pálcákat szokták dobni.

– Mi a csuda, hát az ember? Hiszen az egészen fekete.

– Tifelétek nem feketék az emberek?

– Nem. Majdnem fehérek. Vagy legfeljebb olyasforma színű az arcuk, mint mikor a száraz fövenyt pirosassá teszi az alkonyati Nap. A testüket különben is be szokták takarni hol ilyen, hol olyan színű borítékkal.

- Furcsa, én még erre fehér embert nem láttam.
- Alighanem fogsz majd még látni.
- Csak azt ne érjem meg, mert úgy látom, hogy a fehér sokkal veszélyesebb. Meg aztán a fekete ember nem dobálózik valamennyi.
- Hiszen a fehér se, csak azok, akik azt a furcsa botot hordják.
- Jó, hogy szóltál, mindig hálás leszek neked érte, ezentúl még jobban vigyázok az emberekre.
- Bizony, légy résen mindig. Soha ne engedd magadhoz az embert közelebb, mint ide az a nagy fa, mert olyan messziről is rád pukkanhatnak.
- Ne mondd már. Hiszen az igen messze van!



Fiait etető gödény

- Meghiszem azt. Most már gondolhatod, milyen veszélyes a fehér ember szerszáma.

- Igazán, nem gondoltam volna, hogy ilyen messziről is kárt tehessenek bennünk.
- Hát ezután legalább tudod, hogy hányadán vagy az emberrel.
- Még egyszer igen köszönöm a tanácsodat.
- Nincs mit köszönnöd, cimborám. Egyébként jól teszed, ha a többieknek is megmondod. Nekem most vissza kell mennem a társaimhoz, mert úgy hiszem, hogy az éjjel még tovább folytatjuk utunkat.
- Úgy, akkor szerencsés utat.
- Neked meg kiadós halászást és mentül ritkább találkozást az emberrel, hogy boldog légy.
(*Ifjúság és Élet*, 1932/33, vol.8, no.5, p.75-80)